

A tartalmi szabályozás hazai változásai (2011-2013)

Kaposi József

Pécs, 2014

Előzmények

- EU → egyre nagyobb figyelem az oktatás világra → nemzeti oktatáspolitikák európai koordinációja
- Kompetencia alapú tudásértelmezésre épülő tantervi szabályozás irányába elmozduló európai trendek
- Tanulásértelmezés kiszélesedése → formális, nem formális és informális tanulás
- Európai képesítési keretrendszer
- Szakpolitikai inga a decentralizált és a centralizált szabályozás között
- Kétpólusú szabályozás térnyerése
- A Nat különböző változatai → részletes tartalmi követelmények eltűnése

Az új Nemzeti alaptanterv I.

- „Az iskolai nevelés-oktatás tartalmi egységét, az iskolák közötti átjárhatóságot a Nemzeti alaptanterv biztosítja, amely meghatározza az elsajátítandó műveltség tartalmát, valamint kötelező rendelkezéseket állapít meg az oktatásszervezés körében, így különösen a tanulók heti és napi terhelésének korlátozására.” *2011. évi CXCV. tv. a nemzeti köznevelésről*
- Az új Nat kiemelten kezeli
 - a nemzeti hagyományok, a nemzeti azonosságtudat fejlesztését
 - az ország és tágabb környezete, a Kárpát-medence megismerését
 - azokat a tartalmakat, amelyek hazánk Európához tartozását erősítik
- Középpontba került az értékelvű, nevelő iskola megteremtésének szándéka
- Kulcselem a fejlesztés és az ismeretátadás komplex és kiegyensúlyozott folyamata

Az új Nemzeti alaptanterv II.

Fejlesztési területek – nevelési célok	Kulcskompetenciák
– Erkölcsi nevelés– Nemzeti azonosságtudat, hazafias nevelés– Állampolgárságra, demokráciára nevelés– Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése– A testi és lelki egészségre nevelés– A családi életre nevelés– Felelősségvállalás másokért, önkéntesség– Fenntarthatóság, környezettudatosság– Pályaorientáció– Gazdasági és pénzügyi nevelés– Médiatudatosságra nevelés– A tanulás tanítása	– Anyanyelvi kommunikáció– Idegen nyelvi kommunikáció– Matematikai kompetencia– Természettudományos és technikai kompetencia– Digitális kompetencia– Szociális és állampolgári kompetencia– Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia– Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség– A hatékony, önálló tanulás

Közműveltségi tartalmak

- A Nat 2012 a korábbi oktatási kormányzat törekvéseivel ellentétben nemcsak a fejlesztési feladatokat, elsajátítandó kompetenciákat, készségeket írja elő, hanem az iskoláztatás során elsajátítandó közös műveltséganyagot
- Az egyre inkább globalizálódó világ ellenhatásaként felértékelődnek a nemzeti, regionális és helyi identitások, amelyeket alapvetően egy közös műveltséganyag, kulturális kódrendszer tud összetartani.
- A Köznevelési törvény a Nat segítségével, állami eszközökkel garantálja, hogy a tartalmi szabályozás meghatározó dokumentumában megfogalmazott fejlesztési célok, tartalmak az iskoláztatás során érvényesüljenek.
- Mindig vitathatók egy közműveltségi kánonnak a tartalmi, de ha tudomásul vesszük, hogy ez egy dinamikusan változó és változtatandó tartalmi elem, akkor az ezzel kapcsolatos ellenérzések is könnyebben oldhatók.

Műveltségterületi jellemzők

- Nem követik a tanórai feldolgozás rendjét (pl: koncentrikus felépítés);
- hangsúlyosan szerepel a tevékenykedtetés;
- integratív szemlélet (természettudomány, humán területek);
- kiemelten foglalkoznak az információk gyűjtésével és kritikai értelmezésével;
- az iskolai gyakorlati alkalmazása tekintetében is fejlesztés-centrikusak.

Irányelvek

- A **nemzetiségi irányelvek** ezen a területen a nevelés-oktatás tartalmi szabályozásának alapidokumentumai.
 - A Nat megújításával kapcsolatban elvégzett korrekció a nevelés-oktatás szervezési szabályaival összefüggő módosításokra valamint tartalmi kiegészítésekre terjedt ki
- A **sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelvének átdolgozása során**
 - a sajátos nevelési igénynek megváltozott a jogszabályi értelmezése → integrált és gyógypedagógiai intézményben zajló nevelés-oktatásra egyaránt vonatkozik
- A **két tanítási nyelvű iskolai oktatás irányelve** koncentráltan összegzi a képzés minden lényeges elemét és korszerű szemlélettel közelíti meg a két tanítási nyelvű oktatás célkitűzéseit.

A kerettantervekről általában I.

- A Nat által megfogalmazottakat a kerettantervek teszik a gyakorlat számára adaptálhatóvá.
- A kerettantervek a Nat és a helyi tanterv közé beépülő szabályozás szint, amelynek legfontosabb szabályozási funkciója, hogy
 - biztosítsa a nemzeti köznevelés rendszerszerű működését, tartalmi egységét,
 - a megfogalmazott nevelési célok érvényesítését,
 - egységesebbé tegye a tanulmányi idő tartalmi területek közötti felosztását, s az iskolai szintű tantervi tervezés és tanulásszervezés szabályozását.

A kerettantervekről általában II.

- A kerettantervek készítésével, struktúrájával összefüggő elvárások:
 - egységes, áttekinthető
 - részletes, de lényegre törő célhierarchia
 - kulcskompetenciák és (kiemelt) fejlesztési követelmények minél gyakorlatorientáltabb értelmezése
 - a tantervi követelmény fogalmának pontos definiálása
 - a differenciálás lehetősége (10%)
 - a kerettanterv adaptálható legyen

A kerettantervekről általában III.

- Az első új Nat-a épülő kerettanterv kapcsán fontos, hogy
 - domináns és mintaadó jelleggel bírjon,
 - lehetővé tegye a makroszintű alkalmazását is,
 - alapja legyen a következő évek rendszerszintű és irányítottabb tankönyv- és taneszköz-fejlesztésének,
 - képes legyen innovációs folyamatot generálni, különösképpen az újonnan megjelenő fejlesztési, tartalmi területeken.
- A kerettantervekben azonosíthatók a Nat-ban megjelölt fejlesztési területek, a kiemelt nevelési célok, kulcskompetenciák és műveltségi tartalmak, továbbá a bennük foglaltak alkalmasak ezek fejlesztésére, és értékelésére.

A kerettantervekről általában IV.

- A kerettantervek pedagógiai szakaszonként (1-4., 5-8, 9-12. évfolyam) és iskolatípusonként (általános iskola, gimnázium, szakközépiskola, szakiskola) tartalmazzák
 - az adott iskolafokozaton, illetve iskolatípusban folyó nevelés-oktatás általános célrendszerét,
 - tantárgyi struktúráját,
 - a kötelező és közös követelményeket,
 - a követelmények teljesítéséhez szükséges óraszámokat.
- Az alapfokú nevelés-oktatás 1-4. évfolyamára és az 5-8. évfolyamára elkészített kerettantervek egymással szerves egységet alkotnak. A 9. évfolyamtól az egymástól eltérő iskolatípusokhoz külön kerettantervek készültek.
- A kerettanterv feladata a tanulói teljesítmények iskolai értékelésének támogatása, tanulásszervezési, módszertani szempontok közlése is.

A kerettantervek felépítése

- Az egyes iskolatípusokra (illetve pedagógiai szakaszokra) vonatkozó kerettantervek tartalmazzák:
 - a bevezetőt
 - célokat, feladatokat
 - a fejlesztési területeket – nevelési célokat
 - kulcskompetenciákat és a kompetenciafejlesztés eszközeit, módszereit
 - az egységesség és differenciálás elveit
 - a tantárgyi rendszert és az egyes tantárgyak heti minimális óraszámát
 - a tantárgyi kerettanterveket
 - kötelező tantárgyakat
 - emelt óraszámú tantárgyakat
 - szabadon választható tantárgyakat

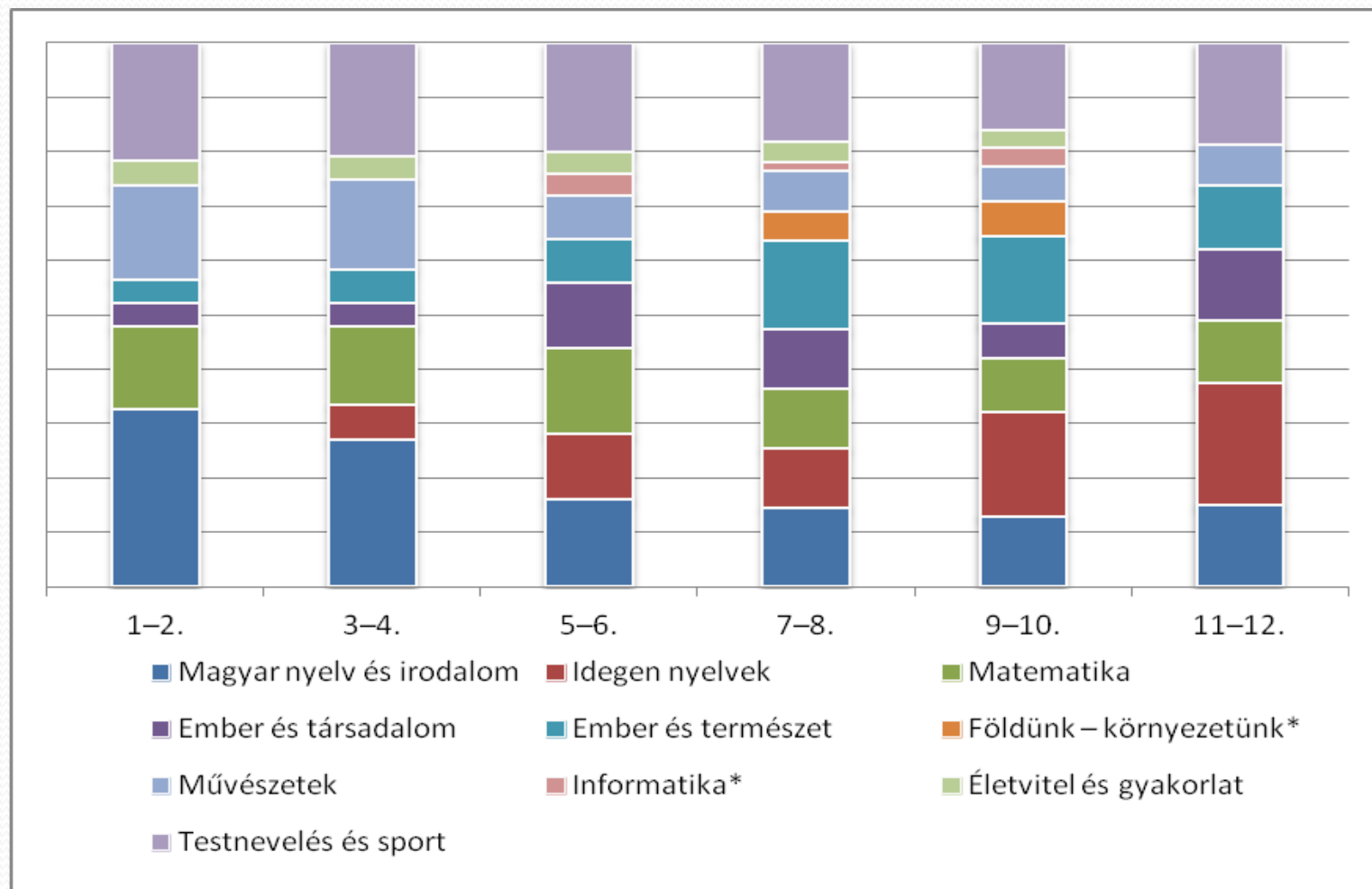
A kerettantervek helyi adaptálása

- Körültekintést és számos intézményi szintű mérlegelést igényel
- A törvényben előírt óraszámok mellett figyelembe kell venni a Nemzeti alaptanterv általános és műveltségterületi előírásait, arányait, továbbá az egyes iskolafokozatok és iskolatípusok kerettanterviben megjelenő kötelező tantárgyak minimális óraszámait.
- A helyi mozgásteret legnyilvánvalóbban az évfolyamonkénti 10%-os szabadon felhasználható időkeretnél lehet felismerni
- A kerettanterv kétéves ciklusainak évekre bontása

Tantárgyi kerettantervek jellemzői

- Egy vagy két évfolyamos ciklusban jelennek meg, illetve több tantárgynál (mind a kötelező mind az emelt szintnél) A és B változat is található.
- Hagyományos elemek
 - az egyes tananyagegységek, témakörök, témák részletes feldolgozása;
 - az egyes tantárgyak tematikai egységeiben az elsajátítandó ismeretek, illetve az ismeretsajátítás szerves részét képező szükséges fejlesztési követelmények rögzítése;
 - az egy- illetve kétéves szakaszolás;
 - a fejlesztési szakasz várható eredményeinek megfogalmazása.
- Új elemek
 - az ezek tanításához-tanulásához, feldolgozásához szükséges előzetes tudás körvonalazása;
 - követelmények teljesítéséhez szükséges óraszámok ajánlása, rögzítése;
 - a fogalmi műveltség rendszerszerű, folyamatos fejlesztését szolgáló, kulcsfogalmi háló elemeinek felvázolása;
 - a más tantárgyakkal összefüggésbe hozható kapcsolódási pontok – akár az ismeretek, akár a fejlesztések vonatkozásában – felvetése;
 - az elvárható követelmények rögzítése.

Műveltségterületi arányok

A Nat műveltségi területeinek egymáshoz viszonyított aránya a kerettantervekben hozzájuk kapcsolódó tantárgyak óraszámai alapján – 1-12. évfolyam

